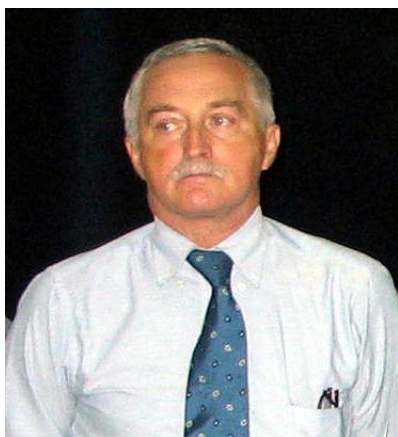

MIHAIL ZAHARIADE

(20 iulie 1950 – 29 iulie 2020)

În 1981, Mihail Zahariade, Mișu, cum îi spuneau apropiații, lucra la Centrul de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militară, condus de generalul Ilie Ceaușescu, responsabil cu istoria militară a României. Acesta era adeptul doctrinei *Protocronismului*, după care "poporul român a rămas întotdeauna același, consolidat, unitar și omogen" ....! Prin mijloace numai de el știute, Mișu l-a convins pe general că la Murighiol există o cetate stră-românească, unde săpăturile arheologice pot demonstra științific continuitatea, ... și proiectul a fost aprobat! În 1981 a fost prima campanie, dar ce început!!! O adevărată tabără militară cu soldați și ofițeri, bucătărie de

campanie și corturi, camion pentru aprovizionare și A.R.O. pentru deplasări, unelte etc., etc. O minunăție pentru vremurile acelea! În aceste condiții este de la sine înțeles că Mihai Zahariade a primit, pe drept, responsabilitatea conducerii șantierului. La început am fost cinci arheologi și tot atâtea sectoare: Alexandru Suceveanu, Puiu, de la Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan" București, Cristina și Andrei Opaț, Florin Topoleanu de la Muzeul "Delta Dunării" Tulcea, acum Institutul de Cercetări Eco-Muzeale "Gavrilă Simion". A fost încheiat atunci unul dintre primele protocoale din arheologia românească, novator fiind și sistemul de cercetare prin practicarea, la început, a două secțiuni magistrale (lungi de peste 200 m), orientate N-S și E-V, pentru cunoașterea stratigrafiei sitului. Ce a urmat este de poveste! Într-o succesiune incredibilă, fascinantă, cercetările arheologice au asigurat cunoașterea definitivă a stratigrafiei fortificației – două niveluri dacice (sec. IV-III și II-I a.Chr.) și 13 niveluri romane (sec. I-VII p.Chr.), apoi cele 12 inscripții, toate descoperite în aceeași zi, 7 iunie 1985, în sectorul condus de Mișu Zahariade. Opt dintre ele dezvăluie, pentru prima oară în Imperiu, numele de *vicus classicorum* (sec. II-III p.Chr.), evident în legătură cu existența aici a unei stații a flotei romane la Dunărea de Jos, iar alta ne oferă informații despre constructorii castrului de sec. II p.Chr. – vexilații ale legiunilor I Italica și a XI-a Claudia Pia Fidelis. În scurt timp inscripțiile au fost

publicate de Mișu Zahariade și Puiu Suceveau, stârnind un mare interes în lumea științifică. Între timp, colectivului s-au alăturat colegii lui Mișu, Alexandru Madgearu și Traian Dvorski, dar și Alexandru Barnea, Sandu, care a săpat în câteva campanii în mica fortificație de la Dunavățul de Jos; Gavrilă Simion a cercetat un tumul elenistic, iar Gheorghe Poenaru-Bordea, Poe, identifica sutele de monede descoperite. Și am trăit împreună necazuri și bucurii, ne-am certat, ne-am împăcat, am jucat fotbal, am fost la bere, am vizitat situri dobrogene... unii au plecat, au venit alții... În sectorul de nord coordonat de Mișu Zahariade, pragul porții construit din inscripții funerare a fost înlocuit cu dale cu aceleași dimensiuni, au apărut termele și inscripția de fundație din timpul tetraheriei. Descoperirilor de la Murighiol le sunt dedicate tot mai multe publicații: catalogul ceramicii romane și romano-bizantine în anul 2000, sau primul volum monografic, în 2003, semnat de Alexandru Suceveanu, Mihail Zahariade, Florin Topoleanu și Gheorghe Poenaru-Bordea. O zi memorabilă rămâne 15 august 2001, de Sf. Maria, când Mișu Zahariade, cu Octavian Bounegru (Oxi) alături, a descoperit rămășițele martirilor Epictet și Astion în cripta de sub bazilica episcopală, aflată evident tot în sectorul de nord al cetății. Și iarăși unii au plecat, au venit alții, au fost și studenți în practică, au fost geologi și arhitecți, au fost și unele lucrări de conservare. În ultimii ani Mișu a lucrat cu voluntari americani, concentrându-se mai ales în jurul bazilicii, canabelor, incinta de nord-est, cu un turn nou identificat. Mișu Zahariade a rămas ultimul. Dar cu siguranță nu a stins lumina pentru că a rămas acolo. Pe 15 august 2020, de Sf. Maria, Mișu Zahariade s-a risipit pe ziduri și veghează la moștenirea lui!

SIT SIBI TERRA LEVIS!

Florin TOPOLEANU*

---

* Florin TOPOLEANU: Institutul de Cercetări Eco-Muzeale "Gavrilă Simion", Tulcea; e-mail: topflorin@gmail.com.

LISTA LUCRĂRILOR PUBLICATE**

Cărți

- *Geto-dacii în istoria militară a lumii antice*, București, 1987 (coautor).
- *Scythia Minor, Moesia Secunda și Notitia Dignitatum*, București, 1988.
- *Fortificația și așezarea romana târzie de la Babadag-Topraichioi*, Tulcea, 1991 (coautor).
- *Les forces navales au Bas-Danube: 1er - 6ème siècles*, Oxford, 1996 (coautor).
- *The History of the Romanians*, Bucharest, 1996 (coautor).
- *The Fortifications of Lower Moesia (A.D. 86 - 275)*, Amsterdam, 1997 (coautor).
- *The Lower Moesian Army in Northern Wallachia (A.D.101-118)*, Bucharest, 1997 (coautor).
- *Halmyris I. Monografie arheologică*, Cluj-Napoca, 2003 (coautor).
- *A History of a Later Roman Province. Scythia Minor 284-681*, Amsterdam, 2006.
- *Cunoașterea prin cercetări interdisciplinare a vechilor așezări rurale din spațiul carpato-dunărean*, Iași, 2009 (editor).
- *The Thracians in the Roman Imperial Army from the first to the 3rd centuries A.D.*, Bucharest, 2009.
- *Greek and Latin Inscriptions from Halmyris. Inscriptions on stone, signa, and instrumenta found between 1981 and 2010*, BAR International Series 2261, Oxford, 2011 (coautor).
- *Byzantium-Constantinopolis (657 B.C. — A.D. 641). A city of a Millenary History*, Brăila, 2015 (coautor).
- *Dacia Ripensis. Festungen an der Nordgrenze der Provinz und ihre Truppenkörper*, Amsterdam, 2016 (coautor).
- *Moesia Prima. Festungen an der Nordgrenze der Provinz und ihre Truppenkörper*, Amsterdam, 2017 (coautor).

Enciclopedii, Dicționare (voces)

- *Lexicon of Greek and Roman Cities and Place Names cca. 1500 B. C.-A. D. 500*, Amsterdam, 1997-2019 (general editor).
- *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României*, București, 1994-2001.
- *The Encyclopedia of the Hellenic World*, Athens, 2008-2010.
- *Encyclopedia of Ancient World*, Athens, 2014-2018.
- *Studia Danubiana. The Roman Frontier at the Lower Danube 4th-6th Centuries. The Second International Symposium (Murighiol/Halmyris, 18-24 August 1996)*, Bucharest, 1998 (editor general).

Articole

- *Noi considerații istorice asupra Scutulului de la Dura-Europos*, SCIVA 26 (1975), 4, p. 507-520;
- *Trupele de origine hispanică în Dacia*, SCIVA 27 (1976), 4, p. 477-494.
- *Addenda et corrigenda*, SCIVA 28 (1977), 2, p.261-165.

** Lista lucrărilor a fost întocmită de Irina Sodoleanu (MINAC).

- *Supplementum epigraphicum la trupele romane de origine hispanică în Dacia*, I, SMMIM 10 (1977), p.61-78; II, SMMIM 11 (1978), p. 143-152.
- *Constantini Dafnenses și Ballistarii Dafnenses*, SCIVA 28 (1977), 3, p. 391-402.
- *Apele în istoria așezărilor umane*, în: *Strălucirile apei*, Slatina, 1977, p. 71-79 (în colaborare).
- *The Structure and Function of the Lower Danube Limes in the 1st – 3rd Centuries A.D.- A Few Problems*. Akten des XI. Internationalen Limeskongress, Szekesfehervar, Budapest, 1977, p. 385-398.
- *Spre o tipologie a ștampilelor legiunii a XI-a Claudia în Moesia Inferior*, SMMIM 12 (1979), p. 85-105; 13 (1978), p. 85-105,
- *The Romanization of Dacia and the Daco-Roman Problem*, în: *Armies and Societies*, Bucharest, 1980, p. 44-65
- *Spanish Units in Roman Dacia*, Archivo Español de Arqueologia 53 (1980), p. 141-142.
- *Noi materiale arheologice din Romula*, SMMIM 13 (1980), p. 106-122 (în colaborare).
- *Noi descoperiri epigrafice pe limesul Dunării de Jos*, Pontica 14 (1981), p. 255-261 (în colaborare).
- *Șantierul arheologic de la Independența*, Materiale 16 (1982), p. 180-186 (în colaborare).
- *Contribuții la istoria legiunii a XI-a Claudia la sfârșitul secolului II e.n*, SCIVA 33 (1982), 1, p. 47-62.
- *Ammianus Marcellinus (27, 4,5), Zosimos (4,11) and the Valens' Expedition of A.D. 367 against the Goths*, SCIVA 34 (1983), 1, p. 57-70.
- *Legio II Herculia*, RESEE 21 (1983), p. 247-259.
- *Cetatea romano-bizantină de la Independența (jud. Tulcea)*, în: *Documente recent descoperite și informații arheologice*, București, 1985, p. 33-41.
- *Un nouveau "Vicus" sur le territoire de la Dobroudja romaine*, Dacia NS 30 (1986), 1-2, p. 109-120 (în colaborare).
- *A New Late Roman Fortification on the Territory of Romania: the Burgus at Topraichioi, Tulcea county*, în: *Studien zu den Militärgrenzen Roms III 13 Internationaler Limeskongress - Aalen*, 1983, Stuttgart, 1986, p. 565-572 (în colaborare)
- *Vexillation in the Northern Dobrudja*, Dacia NS 30 (1986), 1-2, p. 173-176.
- *The Early and Late Roman Fort at Independența, Tulcea County*, Dacia NS 31 (1987), 1-2, p. 97-106 (în colaborare).
- *Tezaurul de inscripții de la Independența*, în: *Documente recent descoperite și informații arheologice*, București, 1986, p. 45-54 (în colaborare).
- *Ripa legions XI Claudiae la sfârșitul secolului III și în secolul IV*, Artă și civilizație la Dunărea de Jos 2 (1986), p.181-188.
- *Fortificația romană târzie de la Bistreț, județul Dolj*, Oltenia 5-6 (1984-1986), p. 29-40 (în colaborare).
- *Du nom antique de la cité romaine et romaine tardive d'Independența (dép. Tulcea)*, Dacia NS 31 (1987), 1-2, p. 87-96.

- *An Early and Late Roman Fort on the Lower Danube Limes: Halmyris (Independența, Tulcea County, Romania)*, *Roman frontier Studies*, Exeter, 1991, p. 311-317.

- *Burgul roman târziu de la Babadag-Topraichioi, jud Tulcea*, *Peuce* 12 (1991), p. 33-249, (în colaborare).

- *Roman Ships on the Lower Danube (1st – 6th Centuries). Types and Function*, în: *Crossroad in Ancient Shipbuilding. Proceedings of the Sixth International Symposium on Boat and Ship Archaeology*, Roskilde 1991, Oxford, 1995, p. 35-41 (în colaborare).

- *Inscripția de fundație din timpul primei tetrarhii de la Halmyris*, *Murighiol, jud. Tulcea, Pontica* 29 (1996), p. 173-186.

- *The Roman Frontier in Scythia Minor (1980-1994)*, în: *Roman Limes on the Middle and Lower Danube*, Belgrade, 1996, p. 223-234.

- *The Late Roman Drobeta I. The Cruciform Building and the Fort Garrison in the 4th century A.D.*, *AMN* 34 (1997), 1, p. 167-182.

- *A Note on Translucus*, *Starinar* 47 (1997), p. 249-251.

- *The Halmyris Tetrarchic Inscription*, *ZPE* 119 (1997), p. 228-236.

- *The Civitas and Castra on the Ripa Danubii in the 4th -6th Centuries A. D.*, în: *Late Roman and Early Byzantine Cities on the Lower Danube from the 4th to the 6th Century A.D.*, Poznan 1997, p. 9-12.

- *The Tetrarchic Building Activity at the Lower Danube: I. Quadriburgia*, în: G. von Bülow, A. Milcheva (eds), *Der Limes an der Unteren Donau von Diokletian bis Heraklios, Vorträge der Internationalen Konferenz Svistov, Bulgarien (1-5 September 1998)*, Sofia, 1999, p. 3-16.

- *How and when the Legion XI Claudia Arrived in Lower Moesia*, în: *Roman Frontier Studies, Proceedings of the XVIIth International Congress of Roman Frontier Studies*, Zalău, 1999, p. 599-607.

- *The Roman Frontier in Scythia Minor (1980-1995)*, în: *Roman Frontier Studies, Proceedings of the XVIIth International Congress of Roman Frontier Studies*, Zalău, 1999, p. 199-213.

- *The Tetrarchic Building Inscriptions and the Lower Danubian Limes. XI Congresso Internazionale di Epigrafia Greca e Latina, Roma 18-24 settembre 1997*, *Atti*, Roma, 1999, p. 553-561.

- *Milites Dacisciani qui iam saeviunt (SHA Vita Claudii 17, 1-4). A Contribution to the History of Dacia in the 260s of the 3rd Century A.D.*, *Thraco-Dacica* 20 (1999), 1-2, p. 313-327.

- *Halmyris, a Settlement and Fort near the Mouth of the Danube: Interim Report*, *AJA* 15 (2002), p. 229-245 (în colaborare).

- *The Composition and Structure of the Roman Army in Northern Wallachia in A.D. 101-117*, în: *Dacia Augusti Provincia*, Bucharest, 2006, p. 121-131

- *Alae Thracum*, in: *Acta XII Congressus Internationalis Epigraphiae Graecae et Latinae*, Barcelona, 2006, p. 1497-1512.

- *The Tetrarchic Reorganization of the Limes Scythicus, The Lower Danube in Antiquity (VI C BC-VI C AD)*, *International Archaeological Conference, Bulgaria-Tutrakan, 6-7.10.2005*, Sofia, 2007, p. 293-304

- *The Roman Garrison in Northern Wallachia in A.D. 101-118*, în: W.S. Hanson (ed.), *Composition Size and Structure, The Army and Frontiers of Rome. Papers Offerd*

to David J. Breeze on the Occasion of his Sixty-fifth Birthday and his Retirement from Historic Scotland, Portsmouth-Rhode Island, 2009, p. 173-183.

- *Cuneus equitum Arcadum and Classis [in] Plateygegiis at Halmyris. An Exchange of Troops between Egypt and Thrace During Theodosius' Reign. The case of Scythia*, în: O. Țentea, F. Matei-Popescu (eds.), *Near and Beyond the Roman Frontier. Proceedings of a Colloquium Held in Târgoviște, 16-17 October 2008*, Bucharest, 2009, p. 347-354.

- *A Crux in Bellum Scythicum. The invasion of 267: Gothi or Heruli?*, în: *Antiquitas Istro-Pontica. Mélanges d'archéologie et d'histoire ancienne offerts à Alexandru Suceveanu*, Cluj-Napoca, 2010, p. 163-184.

- *Once Again on the Troy's Thracian Allies*, *Thraco-Dacica* S.N. 2-3 (2010-2011), p. 63-70.

- *Towards a Historical Geography of Extrema Scythiae Minoris. A Land Survey of the South-East Shoreline of the Dunavăț Peninsula. Results and Perspectives*, *Pontica* 44 (2011), p. 311-322.

- *Two problems of Topography and Historical Geography in Dobrudja*, *Dacia* N.S. 55 (2011), p. 137-148.

- *Managing Environmental Archaeology: Some Fresh Thoughts on Old Subjects - The Halmyris Fort*, *Peuce* S.N. 10 (2012), p. 39-52.

- *Fresh Thoughts on Old Subjects: from Ora Maritimae to Litus Scythicum. The Coastal Defence of Lower Moesia and Thrace in the 1st-3rd Centuries*, in: *The Bosphorus: The Gateway between the Ancient West and East (1st Millennium BC-5th Century AD). Proceedings of the Fourth international Congress on Black Sea Antiquities, Istanbul 14th-18th September 2009*, *BAR International Series* 2517, Oxford, 2013, p. 197-212.

- *The Limes Sector Cebrum-Novae at mid 3rd century*, *Oltenia* 22-21 (2013-2014), p. 82-94.

- *Personal Names at Halmyris*, *Thraco-Dacica* S.N. 4-5 (2012-2013), p. 159-182.

- *The Dacia Ripensis Section in Notitia Dignitatum (XLII)*, *Thraco-Dacica* S.N. 6-7 (2014-2015), p. 119-154.

- *The Aegyssus – Ad Stoma Roman Frontier Sector in Extrema Scythiae Minoris. Understanding a Defensive System in a River Delta Environment*, în: G. von Bülow (ed.), *Kontaktzone Balkan. Beiträge des Internationalen Kolloquiums "Die Donau-Balkan Region als Kontaktzone zwischen Ost-West and Nord-Süd" vom 16-18 Mai 2012 in Frankfurt a. M.*, Bonn, 2015, p.219-236.

- *The Scythian Section of Notitia Dignitatum. Structural and Chronological Analysis*, în: *Ad Fines Imperii Romani. Studia Thadaeo Sarnowski septuagenario ab amicis, collegis, discipulisque dedicate*, Varsaviae, 2015, p. 151-172.

- *Toponimul antic (H)almyris-Salmorus*, *Zargidava* 14 (2015), p. 83-93.

- *A Fort of the Danubian Roman Frontier: Halmyris*, în: L. Zerbini (ed.), *Culti e religiosità nelle province danubiane. Atti del II Convegno Internazionale Ferrara 20-22 Novembre 2013*. Emil di Odoya: Bologna, 575-584.2015 (în colaborare).

- *New Thoughts on Old Subjects: the Romans in the Sub-Carpathian Area in A.D. 101–106. With a Hawkish Eye on the Role of the Drajna de Sus Roman Camp*, în: C.C. Petolescu, M. Gallinier, F. Matei-Popescu (eds.), *Divus Traianus. Travaux du Colloque International de Drobeta-Turnu Severin, 16-17 Juin 2017*, București, 2018, p. 127-147.